

14. Онушкин В.Г. Непрерывное образование – приоритетное направление науки / В.Г. Онушкин, Ю.Н. Кулюткин // Сов. педагогика. – 1989. – № 2. – С. 14–19.

15. Сорокоумова Г.Д. Развитие теории непрерывного образования / Г.Д. Сорокоумова. – М., 1982. – 314 с.

16. Щедровицкий П.Г. Избранные труды / П.Г. Щедровицкий. – М. : Педагогика, 1995. – 435 с.

17. Dave R.H. Foundations of Lifelong Education: Some Methodological Aspects. In: Foundations of Lifelong Education / R.H. Dave. – Hambourg, 1976. – P. 34.

ЗАЙКОВСЬКА С.В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ФОРМУВАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ В СОБІ

Нова гуманістична парадигма освіти у вищих навчальних закладах орієнтована на вивчення глибинних механізмів особистісного саморозвитку студента, внутрішніх закономірностей цього процесу, що лежать у його основі, тобто акцент у навчанні, вихованні та розвитку робиться на особу того, хто навчається. Сьогодні в суспільстві, з одного боку, існують запити на вільного, мобільного, висококваліфікованого, здатного до саморозвитку, впевненого в собі спеціаліста, а з іншого – наявний низький рівень розвитку в студентів потреби в особистісному саморозвитку та недостатня комплексна розробка проблеми психолого-педагогічної підтримки цього процесу. Отже, гостро постає необхідність створення такого навчального простору у вищих навчальних закладах, що буде сприяти активізації процесів особистісного саморозвитку студентів та формуванню в них впевненості в собі.

Проблема психолого-педагогічної підтримки розглядається в наукових працях Г.З. Арутюнової, С.П. Іванової, Т.В. Колонтаєвської, Г.В. Мітіної, С.Г. Рудкової.

Мета статті – проаналізувати існуючі погляди сучасних науковців на психолого-педагогічну підтримку особистісного розвитку студентів як невід'ємну частину процесу формування впевненості в собі.

На основі аналізу наукових праць щодо особистісно орієнтованої спрямованості освіти можна виділити найбільш значущі ознаки:

- розвиток і саморозвиток студента забезпечуються, виходячи з його індивідуальних особливостей;
- студентові надається можливість максимально реалізувати себе в пізнанні, діяльності, поведінці;
- ефективність навчання включає оцінку досягнутого рівня знань і вмінь, розвиток інтелекту студентів;
- сукупність знань, умінь і здібностей використовується як найважливіший засіб становлення особистісних та культурних норм життєдіяльності, інтелектуальних якостей студента;

– найбільш значущими складовими освітнього процесу є ті з них, які розвивають індивідуальність студентів та створюють умови для їх особистісного саморозвитку [3, с. 59–62].

У ході дослідження психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів в процесі навчання у ВНЗ С.П. Іванова передбачає системність і комплексність як елементи виховно-освітнього процесу, що об'єднуювали в єдине ціле, у системне явище.

Системність передбачає всебічний і комплексний розгляд досліджуваного об'єкта як сукупності різних елементів освітнього процесу у ВНЗ, виділення інтеграційних системотвірних зв'язків і відносин, облік сукупності зовнішніх і внутрішніх чинників та умов, підпорядкування цільових орієнтирів у діяльності підсистем різного рівня.

Таким чином, у ході побудови теоретичної моделі психолого-педагогічної підтримки особистісного розвитку студентів виділено такі теоретичні підстави цього процесу:

– концептуальною основою виступає педагогіка співпраці, яка передбачає наявність певних умов, що створюють оптимальний морально-психологічний клімат і спирається на суб'єкт-суб'єктні відносини викладача та студента за допомогою спілкування, співпраці, поваги прав студентів, допомоги в розкритті своїх потенційних можливостей;

– процесу особистісного розвитку студентів сприяє така організація педагогічної співпраці, за якої предметом аналізу в студентів стають реальні проблеми, зумовлені особистісно значущими мотивами. Це дає змогу розглядати психологічні механізми особистісного вибору з урахуванням особистісної психодинаміки [3, с. 65–79].

Психолого-педагогічний аспект процесу особистісного розвитку студентів залежить від обох сторін, що беруть участь у ньому: від рівня особистісного саморозвитку студента та від діяльності й стилю спілкування викладача, дії найближчого соціуму. Результатом процесу психолого-педагогічної підтримки є підвищення рівня сформованості особистісного саморозвитку студентів, що забезпечує успішність подальшої життєдіяльності.

На основі теоретичного аналізу суті освітнього процесу ВНЗ і специфіки особистісного розвитку студентів визначено конгломерат принципів, реалізація яких забезпечує цілеспрямованість психолого-педагогічної підтримки особистісного розвитку студентів:

– системності й послідовності, що передбачає єдність поставлених цілей, завдань, педагогічних дій і результату, що досягається. Особистісний саморозвиток студентів у процесі освіти розглядається як єдина система з різноманітними внутрішніми зв'язками, цілеспрямованістю та узгодженістю змін, що вносяться в усі компоненти навчально-виховного процесу на всіх його етапах і щодо всіх суб'єктів;

– природовідповідності, що визначає побудову психолого-педагогічної підтримки особистісного розвитку студентів у єдності та згоді з природою людини як чинника, який визначає її життя; що зумовлює спів-

відношення біологічного й соціального в них (студент як частина природи і природа людини як біосоціальної істоти);

- інтеграції як одного із засобів розуміння власного “Я”, саморозвитку, заснованого на єдиних образних характеристиках, цінностях культури людського існування, діях, що виявляється в зближенні та зв’язку всіх навчальних дисциплін ВНЗ;

- активності й самостійності, що створює спрямованість інтересів, мотивів і зусиль студентів на самопізнання, розвиток адекватної самооцінки, розвинутої вольової саморегуляції, власної продуктивності, визнання вибраної професії як провідної цінності;

- гуманізації, що розглядає студента як суб’єкт життя, як вільну й духовну особу, що має здатність до самопізнання, саморефлексії, саморозвитку;

- демократизації, що визначає відповідний стиль відносин учасників освітнього процесу, суб’єкт-суб’єктний характер їх взаємодій, надання права на самовизначення [2, с. 50–52].

Ці принципи визнають цінність людини як особи, її право на свободу, розвиток і прояв усіх здібностей; забезпечують створення необхідних умов для повної реалізації її потенціалу, досягнення гармонії в соціальній і духовній сферах життя, якнайповніше розкривають інтелектуальні та моральні якості особи, а також сприяють кількісному зростанню даних їй від природи здібностей, якостей і її індивідуального досвіду як головної умови самореалізації. Вони сприяють побудові психолого-педагогічної підтримки, спрямованої на те, щоб допомогти знайти своє місце у світі, розібратися зі своїм внутрішнім світом, адекватно оцінити свої здібності та можливості. Зміст цих принципів у комплексі передбачає цілісність, гармонійне поєднання та взаємодію всіх елементів освітньої системи й означає єдність компонентів освітнього процесу.

Т.В. Колонтаєвською узагальнено такі функції психолого-педагогічної підтримки: діагностичну, організаційно-технологічну, управлінську, навчально-виховну, розвивальну, оцінно-коригувальну.

Діагностична функція передбачає з’ясування соціокультурних можливостей навчально-виховного середовища ВНЗ і суб’єктів освітнього процесу, виявлення педагогічних ресурсів ВНЗ, діагностику рівня сформованості особистісного розвитку студентів, вивчення динаміки цього процесу, здійснення моніторингу якості змісту, форм і методів психолого-педагогічної підтримки особистісного розвитку студентів.

Організаційно-технологічна функція передбачає вибір та обґрунтування цілей, мотивації діяльності, підбір способів досягнення цілей (зміст етапів роботи, об’єднання всіх суб’єктів освітнього процесу, створення педагогічних умов для ефективної психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів).

Управлінська функція передбачає використання педагогічного супроводу культурних, моральних, життєвих, професійних цінностей, психолого-педагогічної підтримки розвитку особистості через навчання й виховання.

Навчально-виховна функція передбачає забезпечення освоєння студентами норм поведінки та способів діяльності, що існують у суспільстві, постановку цілей і визначення засобів їх досягнення, результативне та активне відтворення індивідом соціального досвіду в процесі особистісного саморозвитку на основі самоконтролю.

Розвивальна функція передбачає створення умов для якісних і кількісних змін в особистісному саморозвитку студента, формування уявлень індивіда про самого себе (“Я-концепція”) на різних життєвих етапах.

Оцінно-коригувальна функція передбачає організацію моніторингу ефективності психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів для виявлення відповідності поставленої мети, самоаналізу особи та корекції суб’єктами освітнього процесу способів і результатів діяльності [4, с. 37–42].

Зміст психолого-педагогічної підтримки спрямований на особистісний саморозвиток у процесі освіти. При цьому особлива увага приділяється актуалізації прагнення особи до вибору особистісних, ціннісно-змістових позицій, що визначаються особистими потребами та співвідносяться з вимогами суспільства й професійної діяльності. У процесі психолого-педагогічної підтримки особистісного розвитку студентів за допомогою виховних можливостей освітнього середовища в студентів формується психологічна готовність до визнання вибраної спеціальності як провідної цінності. Основою психолого-педагогічної підтримки особистісного розвитку студентів є антропоцентричний, особистісно орієнтований, соціально орієнтований підходи.

Антропоцентричний підхід визначає орієнтацію процесу психолого-педагогічної підтримки особистісного розвитку студента на розвиток його як цілісної унікальної особистості, а не окремих його властивостей і якостей.

Соціально орієнтований підхід передбачає знання про соціальне середовище та професійну структуру суспільства, зміст різних сфер життєдіяльності й праці за вибраною майбутньою спеціальністю, можливостей і шляхів саморозвитку, уявлення про шляхи узгодження особистих можливостей і вимог майбутньої професійної діяльності.

Особистісно орієнтований підхід передбачає наявність образу “Я”, прагнення до пізнання внутрішніх можливостей, їх співвідношення з вимогами в різних сферах життя, умінь долати внутрішні й зовнішні труднощі при цілеспрямованій реалізації своїх можливостей і регулювати поведінку особи, її вольові зусилля до досягнення поставлених цілей [5, с. 21–27].

Психолого-педагогічна підтримка особистісного саморозвитку студентів здійснюється за такою схемою співпраці: викладач – студент; студент – викладач; викладач – група. При цьому формами співпраці є: поточна (вирішення завдання на всіх етапах колективно) і підсумкова (вирішення завдання, призначеного для спільної роботи, може бути індивідуальним). Контроль та оцінка академічних успіхів і особистісного саморозвитку здійснюються спільно в процесі обговорення підсумкового результату [1, с. 3–4].

Висновки. Психолого-педагогічна підтримка студентів у процесі освіти є складним багатофакторним процесом адресного конструювання освітнього

простору майбутнього фахівця та спрямована на актуалізацію механізмів “Я-концепції”, розвиток здібностей індивіда до самопізнання, пошук самого себе та сприяння усвідомленню особистістю своєї індивідуальної творчої суті.

В освітньому просторі педагогічна взаємодія – це соціально зумовлений і особистісно значущий спосіб реалізації міжособистісних контактів учасників, у ході та результаті якого здійснюється усвідомлений, продуктивний саморозвиток особистості. Цілеспрямованість процесу психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів забезпечується на основі реалізації принципів: системності й послідовності; природовідповідності; інтеграції; активності та самостійності; гуманізації; демократизації.

Психолого-педагогічна підтримка особистісного саморозвитку студентів здійснюється через реалізацію в педагогічному процесі ВНЗ комплексу педагогічних умов, що забезпечують дозрівання цих чинників як рушійних сил цього процесу:

- здатності викладача надати психолого-педагогічну підтримку студентам у їх пізнанні самих себе, забезпечення стабільного внутрішнього світу, що стимулює процес професійного становлення;

- включення студентів у багатогранну інтерактивну взаємодію в рамках педагогічного процесу, активізація їх особистісно-професійної самоактуалізації, що сприяє саморозвитку;

- актуалізації особистісних сенсів саморозвитку; спрямованих на розвиток внутрішнього потенціалу студента й віри у власні можливості, що допомагають максимально реалізувати себе в пізнанні, розвитку та зміцненні ціннісних позицій, збагаченню власної “Я-концепції”.

Література

1. Арутюнова Г.З. Психолого-педагогическая поддержка в профессиональном самоопределении учащегося : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Г.З. Арутюнова. – Якутск, 2001. – 18 с.

2. Воронкова И.В. Опыт построения модели педагогической поддержки в гимназии / И.В. Воронкова // Воспитание и педагогическая поддержка детей в образовании : материалы всерос. конф. – М. : Инноватор, 1996. – С. 50–52.

3. Иванова С.П. Психолого-педагогическая поддержка личностного саморазвития студентов в процессе вузовского образования : дис. ... канд. пед. наук / С.П. Иванова. – Якутск, 2009. – 224 с.

4. Колонтаевская Т.В. Педагогическая поддержка личностного саморазвития студентов в процессе изучения иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук / Т.В. Колонтаевская. – Хабаровск, 2002. – 128 с.

5. Митина Г.В. Психолого-педагогическая поддержка личностного становления школьника в социально-воспитательной работе (на материале школы первой ступени) : дис. ... канд. пед. наук / Г.В. Митина. – Биробиджан, 2000. – 126 с.

6. Рудкова С.Г. Психолого-педагогическое сопровождение адаптации студентов в вузе : дис. ... канд. пед. наук / С.Г. Рудкова. – Комсомольск-на-Амуре, 2005. – 138 с.